

3221 ~ 1172 - 77212 10

① Judaism Life Changing Ideas

Bemidbar

The Two Journeys

The books of Exodus and Numbers have some striking similarities. They are both about journeys. They both portray the Israelites as quarrelsome and ungrateful. Both contain stories about the people complaining about food and water. In both the Israelites commit a major sin: in Exodus, the golden calf; in Numbers, the episode of the spies. In both, God threatens to destroy them and begin again with Moses. Both times, Moses' passionate appeal persuades God to forgive the people. It is easy, when reading the book of Numbers, to feel a sense of déjà vu. We have been here before.

But there is a difference. Exodus is about a journey from. Numbers is about a journey to. Exodus is the story of an escape from slavery. Exodus means just that: departure, withdrawal, leaving. By contrast, in the book of Numbers the people have already left Egypt far behind. They have spent a prolonged period in the Sinai desert. They have received the Torah and built the Sanctuary. Now they are ready to move on. This time they are looking forward, not back. They are thinking, not of the

①

danger they are fleeing from, but of the destination they are travelling towards, the Promised Land.

If we had never read the Torah before, we might have assumed that the second half of the journey would be more relaxed, the people more optimistic, the mood more hopeful. After all, the great dangers had passed. After prolonged refusal, finally Pharaoh had let the people go. Miraculously they had been saved at the Red Sea. They had fought and defeated the Amalekites. What else did they have to worry about? They knew that when God was with them, no force could prevail against them.

In fact, though, the opposite is the case. The mood of Numbers is palpably darker than it is in Exodus. The rebellions are more serious. Moses' leadership is more hesitant. We see him giving way, at times, to anger and despair. The Torah, with great realism, is telling us something counterintuitive and of great significance.

The journey *from* is always easier than the journey *to*.

So it is in politics. It may take a revolution to depose a tyrant, but it is easier to do that than to create a genuinely free society with the rule of law and respect for human rights. The Arab Spring, with its high hopes and its legacy of failing states, civil war, and terror, is a compelling example. So is the history of post-Tito Yugoslavia or present-day Russia.

Likewise in the life of individuals. There have been endless stories in the modern world of Jews who were determined to break free of "the ghetto" and what they saw as Jewish provincialism and backwardness. They became great successes in one field after another, only to find themselves -- like the Marranos of fifteenth-century Spain -- deeply conflicted and doubly alienated, having lost a home in the old world and failed to find full acceptance in the new.

There is a biological reason why this is so. We are genetically predisposed to react strongly to danger. Our deepest instincts are aroused. We move into the fight-or-flight mode, with our senses alert, our attention focused, and our adrenalin levels high. When it comes to fleeing *from*, we often find ourselves accessing strengths we did not know we had.

But fleeing *to* is something else entirely. It means making a home in a place where, literally or metaphorically, we have not been before. We become strangers in a strange land. We need to learn new skills, shoulder new responsibilities, acquire new strengths. That calls for

imagination and willpower. It involves the most unique of all human abilities: envisaging a future that has not yet been and acting to bring it about. Fleeing *to* is a journey into the unknown.

That was the difference between Abraham and his father Terah. The Torah tells us that "Terah took his son Abram... and they went out together from Ur of the Chaldeans to go into the land of Canaan; but when they came to Haran, they settled there" (Gen. 11:31). Terah had sufficient willpower for the journey *from* (Ur of the Chaldeans) but not for the journey *to* (Canaan). It was left to Abraham to reach the destination.

To be a Jew is to know that, in some sense, life is a journey. So it was for Abraham. So it was for Moses. So it is for us, collectively and individually. Hence the importance of knowing at the outset where we are travelling to, and never forgetting, never giving up. Leaving is easy; arriving is hard.

Which is why, when students ask me for advice about their careers, I tell them that the most important thing is to dream. Dream about what you would like to do, to be, to achieve. Dream about the chapter you would like to write in the story of our people. Dream about what difference you would like to make to the world. "In dreams," said W. B. Yeats, "begin responsibilities." I'm not entirely sure what he meant by that, but this I know: In dreams begin destinations. They are where we start thinking about the future. They signal the direction of our journey.

I am amazed by how many people never really dream a future for themselves. They can spend months planning a holiday, but not even a day planning a life. They take it as it comes. They wait, like Charles Dickens' Mr Micawber, for "something to turn up." This is not the best recipe for a life. "Wherever you find the word *vayehi*, 'and it came to pass,'" said the Sages, "it is always the prelude to pain."¹ Letting things happen is passive, not active. It means that you are letting outside factors determine the course of your life. Of course, they will always affect it. However sure we are of what we want to achieve, we are always subject to unexpected occurrences, wrong turns, bad decisions, setbacks, and failures. But if we know where we want to be, eventually we will get back on track.

1. Megilla 10b.

(2) e

(2)

3
pe

1 Timothy Ferris, compiler of the book *Tribe of Mentors*,² asked me an interesting question: "When you feel overwhelmed or unfocused, what do you do?" I told him that just before I became chief rabbi, in 1991, I realised that the sheer pressure of unexpected happenings, especially when you are in public life, can blow anyone off course. When someone asked British Prime Minister Harold Macmillan what he most feared, he replied, "Events, dear boy, events." So it became clear to me that I had to set out my objectives in advance, in such a way as to ensure I would never forget or be distracted from them.

11 In 1991 we did not yet have smartphones or computerised diaries. I used a pocket notebook called a Filofax. So on the first page of my Filofax I wrote my life goals. This meant that I saw them every time I looked in my diary. I was reminded of them several times daily. I still have them, and they have not changed in all the intervening years. How far I was successful, I do not know. But this I know: I never forgot where I was travelling to. I never lost sight of the destination.

21 Travelling *from* is easy. I knew I had to overcome my ignorance, Jewish and secular. I knew I had bad habits I had to cure – I am still working on them. But the real challenge is to know where God wants us to travel to. What task were we put in the world, in this time and place, with these gifts, to do? The answer to that constitutes the destination we key in to our satellite navigation system for the journey called life.

24 The Israelites, in their journey, made a series of mistakes. They focused too much on the present (the food, the water) and too little on the future. When they faced difficulties, they had too much fear and too little faith. They kept looking back to how things were instead of looking forward to how they might be. The result was that almost an entire generation suffered the fate of Abraham's father. They knew how to leave but not how to arrive. They experienced exodus but not entry.

31 So, in answer to Tim Ferris' question, "What do you do when you feel overwhelmed or unfocused?" I replied with this life-changing

36 idea: Remember your destination. This will help you make the single most important distinction in life, which is to distinguish between an opportunity to be seized and a temptation to be resisted.

Life-Changing Idea #34

Remember your destination. This will help you to distinguish between an opportunity to be seized and a temptation to be resisted

סֵפֶר הַהִנְהָגָה

4
סימן לקניין

הנהגת המדבר

לפי הגדרתו של המהר"ל, ספר במדבר נקרא "ספר ההנהגה" (גבורות ה' פרק סט), ומטרתו לחשוף אותנו לדרכי הנהגת ה'.

הספר הרביעי – שהשם יתברך מנהיג את הנמצאים בחכמתו ובהנהגה ראויה כמו שהיה מנהיג את ישראל במדבר בכל מסעיהם שהיו הולכים... שכל זה הנהגת השם יתברך הנמצאים בהנהגה ראויה, ולפיכך מתחיל הספר במדבר בסדר הדגלים ואיך היו נוסעים ומנהיג אותם על פי הענן עד סוף הספר שחנן בערבות מואב שהוא מסע האחרון.

3

ספר ההנהגה נקרא על שם המדבר, כנראה שיש בהליכה למדבר פתח לסוגיית המנהיגות.

הציפייה לאחר גאולת מצרים היתה להתקדם ישירות אל עבר ארץ ישראל, כפי שמפורש בלשונות הגאולה: "והוצאתי... והצלתי... וגאלתי... והבאתי אתכם אל הארץ" (שמות ו, ו-ח). אולם, הקב"ה בחר להוליך את העם דווקא דרך המדבר: "ויסב אלהים את העם דרך המדבר ים סוף" (שם יג, יז-יח) - "ויסב - הסיבם מן הדרך הפשוטה לדרך העקומה" (רש"י שם).

5
פ

דרך המדבר ים סוף — ר' אליעזר אומר "דרך" כדי ליגעם, "המדבר" כדי לצרפן, "ים סוף" כדי לנסותם. ר' יהושע אומר

"דרך" כדי ליתן להם את התורה, "המדבר" כדי להאכילם את

המן, "ים סוף" כדי לעשות להם נסים ונפלאות. (מכילתא דרבי

ישמעאל בשלח - מסכתא דרבי פתיחתא)

מטרת ההליכה דרך המדבר היתה לחשל את בני ישראל. שלוש מטרות מונה ר' אליעזר: יגיעה, צירוף, ניסיון. כנגד שלושה מרכיבים באדם: גוף, נפש ושכל (גבורות - פרק ט).

ההנהגה האלהית באה לסייע בידינו להתמודד עם המרכיבים היסודיים שבנו.

6

הדרך כחינוך לגוף

מניצם היות האדם בעל גוף, חיוו הפיזיים מתנהלים על פי חוקי טבע קבועים יסטיים, המקשים על התקדמות והשתנות נפשית ורוחנית. היצר הרע, אומר המהר"ל, הוא הטבע הקבוע המונע התעלות, כעין כוח המשיכה המונע את תעופת הגוף (נצה ישראל פרק ב).

7

ההליכה בדרכי המדבר התאפיינה בחניות קצרות שלא אפשרו התקבעות. המסעות קהלישו את תודעת הסטיות וסגלו לעם את תכונת התנועה וההתקדמות כדרך הניב. ההנהגה על פי ה' יצרה מציאות נפשית היודעת שגם אם עוצרים לזמן מה, יסנה כוננות תנועה בכל עת. "על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו". התנועה הפכה לשגרת חיו של עם ישראל, למהות קיומו וזהותו.

8

המדבר כחינוך לנפש

הנפש אחראית על זרימת החיים, הדחף הפשוט להתקיים, לחוש ולהרגיש. כוח החיים הנפשי, בטבעו, אינו בעל הבחנה בין טוב לרע, וכאן גם עלולה להיות התקלה:

הטבע מצד עצמו אינו בעל הסתכלות והבחנה, הרי החטא

מוכרח הוא מצד זה, זאין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב

ולא יחטא. (אורות התשובה ה, 10)

9

אם ננסה לעצור את כוח החיים כתרופה למכה, הדבר רק יסב לאדם נזק: "ביטול עצם טבעיותם של החיים, כדי שיהיה האדם בלתי-חוטא, זהו עצמו החטא היותר גדול", לזרימת החיים שבאדם אסור להיעצר. אך מנגד, בלא לעצור ולהתבונן עלול האדם לבוא לידי מכשול. האדם זקוק לעזרה ממרומים, להנהגת שמים, הנהגת המדבר שבאה על מנת 'לצרפן'.

10

ההולך במדבר חווה אי-ודאות, אין מקום ישוב, אין דרך מסומנת, ורבות הסכנות האורבות. "המוליך במדבר הגדל והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים"

4

(דברים ה, טו). הפחד והחשש המלווים את העם במדבר הגדול, מאטים את זרימת הנפש ומכריחים אותה לנקוט ערנות וזהירות. מבלי לעצור את התנועה, נמזגת בתוכה תשומת הלב, ההרגל להתבונן על כל צעד ושעל. ההליכה במדבר אם כן, היא ההנהגה האלהית הממרקת את נפש העם וחוקקת בו אופי נצחי. אופי של עם תי - אך מלא זהירות, עם זריז תנועה - אך גרוש ערנות והתבוננות, הנמסכות בתוך עוצמת החיים.

(6)
pe

חינוך השכל

"ולמען נסתף להיטבך באחריתך" (דברים שם טז). הכוח המאפיין ביותר את האדם הוא השכל. השכל הוא המסוגל לעצב את השקפת העולם האנושית, על פי כלי ההגיון הטבועים בו ובהתאם למה שעניו רואות במציאות. זו תפארתו של האדם, אך גם מוגבלותו. לעולם לא יוכל השכל לחרוג מכללי הלוגיקה או מדרך הניתוח הרציונאלית. המחשבה אינה יכולה לייצר בכוחות עצמה חשיבה על-רציונאלית, או החלטה הנוגדת את התבונה של האדם החושב. לבדנו, אין הדבר אפשרי. לשם כך, שוב זקוקים אנו להנהגה האלהית, המחדשת כיצד ניתן להטמיע בשכל שיקולים עליונים, גם כאלו שכלל אינם הגיוניים.

11

הציווי להיכנס אל ים-סוף לפני קריעתו אינו הגיוני בעליל, השכל ממאן להבין ולהישמע לצו זה. אך ההכרח, בדמותם של המצרים הרודפים, גורם לישראל לקבל החלטה לא סבירה, הנסמכת על האמונה בעל-טבעי. ההנהגה האלהית החדירה אל שכלנו מרכיבים שמימים. ההליכה במדבר לווה באופן יומיומי בחשיבה ניסית שאט אט נמשכה לתוך תודעתו של העם. המן היורד מדי בוקר, העננים המלווים,

16

הבאר הגודדת, כולם עיצבו צורת חשיבה לאומית אשר הממד האלהי הוא חלק בלתי נפרד ממנה. עם שתפיסתו את המציאות מכילה באופן טבעי אמונה בהשגחה, תפילה, וניסים. "ויאכלך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיך... שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה זה ארבעים שנה" (דברים ה, ג-ד). "המוציא לך מים מצור החלמיש" (שם טו).

21

הדרך כמטרה

22

ההנהגה האלהית במדבר מתבארת, לאור דברי המהר"ל, כהתערבות עליונה המעצבת את תכונות הנפש הלאומיות באותם רבדים שאין ביד האדם את היכולת לעצב בעצמו. באמצעות גלגולי המדבר המסורבלים, הניסים, המצבים המורכבים שנקרים בדרך, הולכים ישראל והופכים לעם אלהי. עם שאינו מאבד את טבע החיים, אלא ממזג בתוכם יסודות עליונים. הדרך במדבר אם כן אינה 'אמצעי' בכדי להגיע למקום מסוים, אלא יש לה מטרה כשלעצמה.

31

ההנהגה האלהית ממשיכה להוליך אותנו, הדרך לא תמה, יד ה' המכוונת אותנו לאורך ההיסטוריה מוסיפה לעצב את קומתנו אל עבר היעד הנכסף שלשמו נוצרנו כאומה. מנין בני ישראל

פרשת במדבר מתחלת עם מנינם של ישראל והיא נקראת לפני חג השבועות, ואיתא בשו"ע (או"ח סי' תכה, ד) הסימן על זה, מנו ועצרו, משמע שענין המנין היא הנקודה השייכת אל ההכנה ליו"ט של עצרת.

(7)

ולהבין הקשר כתב בספר שערי שמחה להגאון רבי שמחה בונם סופר זצ"ל בעל שבט סופר (פרשה זו ד"ה שאו), כי המנין מראה על הדבר המנוי שיש לו חשיבות, כמבואר בגמ' (ביצה ג:) שכל דבר שבמנין חשוב הוא ואינו בטל, ומנינם של ישראל מורה על גודל חשיבותם, כפי שמפורש גם כאן בפירוש רש"י (במדבר א, א) מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה, וחשיבות זו באה להם לישראל בכח התורה, ולכן מסמיכין קריאת פרשת המנין של ישראל לקבלת התורה, כי הא בהא תליא.

מנין בני ישראל

(8)

8) אלוהים יתברך

האומות יכולים לעשות. ושמה יעלה על הדעת, שבזמן מן הזמנים יחטאו ח"ו ב"י והגוים יטיבו את מעשיהם ואז ימיר הקב"ה אותנו ח"ו באומה אחרת. לפיכך נסמכה פ' הפקודים והדגלים אל האמור בסוף ויקרא: "לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו"... וכמאמרם ז"ל, ואף הוא נשבע לנו, שאין מעביר אותנו באומה אחרת (גיטין ב"ז).

(א) וידבר. למה נסמכה פרשת הפקודים והדגלים לפ' תמורה, שבס' ויקרא? — מפני שבנ"י נמנו מפני חיבתם, וע"י הרגלים, הסובבים את ארון ה', נדמו למלאכי השרת, שסבבו את המרכבה בשעת מ"ת, ונתקנאו אר"ה בנו ושאלו, למה זכו לזה ב"י, וענה להם הקב"ה, שהוא משרה את שכנתו רק על המיוחסים, וב"י נתיחסו למשפחותם לבית אבותם, מה שאין

וידבר ד' אל משה במדבר סיני (א, א)

1 איתא בחז"ל (במדבר רבה א, ז): בשלשה דברים ניתנה תורה: באש, במים, במדבר. הקו האופייני של עם ישראל הוא זה, שמיום היותו לעם גילה תמיד מסירות-נפש בעד תורתו ואמונתו. בני ישראל הלכו אל הגרדומים ומוקדות האש, נתנו צוואריהם לשחיטה, קפצו לתוך הים ומסדו את חייהם - כל אימת שהכריחו אותם רשעי האומות לבגוד בתורתם ובאמונתם. כח זה ותכונה זו באו לידי גילוי עיקרי בשלשה מאורעות של דברי ימי העם:

9) קול אלהים

אברהם - נזרק לכבשן האש בעד אמונתו. ובה נטע את הכח של מסירות נפש בבניו. [ראה בספר רוח חיים על אבות פ"ה מ"ג].
והיה זה צעד של יחיד מורם מעם, הרי בא המאורע השני של קריעת ים סוף - שאז קפץ עם שלם אל תוך הים, לפי הציווי של "ויסעו" (שמות יד, טו).
והיה זה הצעד השלישי של רגע, בא המאורע השלישי, כאשר בני ישראל הלכו למדבר שממה שורץ חיות רעות ונחשים ועקרבים, ללא מזון ומים, לתקופה ממושכת - רק מתוך אהבתם ומסירותם לד' ולנביאו, כמו שכתוב (ירמיהו ב, ב): "זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה".
הנודות לשלשת הנסיונות הללו, של 'אש' הכבשן, 'מים' של ים סוף, ו'מדבר' אשר אליו יצאו ישראל במסירת נפש בעד דבר ד' - ניתנה להם התורה כקנין עולם.
שלשת הנסיונות הללו הינם הערובה הבטוחה ביותר לקיומו הנצחי של עם ישראל.

כח השתיקה

(שו"ת אור המאיר, בהקדמה)

"ומטה גד ונשיא לפני גד אליסף בן רעואל" (ב, יד)

1 צריך להבין מדוע בפסוק זה מופיע שמו של אביו של אליסף בשם "רעואל" ואילו בתחילת הפרשה מופיע שמו "דעואל"? (א, יד)

ביאר החיד"א, בספרו "חומת אנך" על פי מה שכתב בספר "אמרי נעים" (וי"א), שהסיבה ששבט גד זכה ששמה רבנו נקבר בחלקו, היא לפי שכשמינה משה את דן לראש דגל, היה יכול גד לטעון, אני בכור לזלפה וזן בכור לבלהה, מדוע איני ראש דגל כמוהו? ולא דיבר נגד משה מאומה, לכך זכה שיקבר משה רבינו בחלקו.

לפי זה ביאר, ששמו העיקרי הוא "אליסף בן רעואל", ומה שמוזכר "אליסף בן רעואל" ברי"ש, בא לרמז שזכה שרץ הא-ל, שהוא משה רבינו, נקבר בחלקו, ולדורי דורות נקרא שמו רעואל. וכבר אמר התנא (אבות דרבי נתן כ"ב), "לא מצאתי לגוף טוב משתיקה".

6)

10) אלוהים יתברך

11

טיפר ה"שדי חמד" לאחד מבאי ביתו, שבצעירותו לא הצטיין בכישרונות מיוחדים, ורק בהיותו אברך, נפתחו לו מעייני החכמה, בעקבות מעשה שאירע לו. וכה סיפר.

בהיותי אברך צעיר לימים, למדתי בכולל עם קבוצת אברכים, שקדתי על תלמודי ועשיתי חיל. אחד מבני החבורה שנתקנא בי, יזם עלילה שפלה עלי, הלך ושיחד משרתת שעבדה אצל ראש הכולל, שתוציא עלי שם רע ותפרסם ברבים שאיני נוהג בצניעות. ואכן כך עשתה. כשמוע האנשים את דברי דיבתה, התקהל סביבי קהל רב וכולם האשימו אותי בצביעות, חירפו וגידפו אותי, עד שלא יכולתי לשאת את הבושה האיומה, ונאלצתי לברוח משם.

ראש הכולל לא האמין לדברי המשרתת, ופיטר אותה משרתתה. לאחר תקופה מסוימת כאשר כלו כל דמי השוחד מכיסה, בידרה היכן מקום מגורי, והתחננה לפני שאסלח לה על העוול הנורא שגרמה לי. היא הבטיחה לי, שתלך ותפרסם ברבים את כל האמת, ותאמר שהיתה זו עלילת שוא. היא הוסיפה ואמרה, כי הואיל ופרנסתה אינה מצויה בידה, מבקשת היא ממני שלאחר שהיא תטהר את שמי, אבוא ואשתדל למענה אצל ראש הכולל שיחזיר אותה למשרתה.

עמדתי בפני התלבטות קשה, מצד אחד שמחתי על ההזדמנות לה ייחלתי זה זמן רב, ששמי יטוהר מן הכתם שדבק בו, אך מצד שני חשבתי, הרי כבר נגרם חילול ה' בעקבות העלילה השפלה שהופצה עלי, ואם יתפרסם הדבר שאדם מן השורה מסוגל להגיע לשפל גדול כל כך, יגרם חילול ה' עצום עקב התנהגותו המבישה של האיש ששיחד את המשרתת, מוטב שאמשיך לסבול חרפתי בדומיה עד יעבור זעם.

הניסיון היה גדול, אולם עזרני ה' ונגשתי למשרתת ואמרתי לה, "מה שהנך מבקשת שאשתדל אצל בעל הבית שלך שיחזירך למקום עבודתך, מסכים אני לעשות, אולם זאת בתנאי שלא תספרי לאיש על דבר העלילה".

סיים ה"שדה חמד" את סיפורו, "באותה שעה הרגשתי בחוש כיצד מעינות החכמה נפתחים לי. ומכאן ואילך זכיתי להבנה מיוחדת בלימוד התורה, וכל מה שלמדתי לא נשכח ממני!"

הרי לנו כמה גדול כח השתיקה.

זרקו יקרה ספק במנין המצות שאמרו שהם רמ"ח מצות עשה כנגד איבריו של אדם שכל אבר אומר לו עשה בי מצוה ושם"ח מצות לא תעשה כנגד ימות החמה שכל יום ויום אומר לו אל תעשה בי עבירה שנראה שאפשר לאיש אחד לקיים כל מצות עשה ולא תעשה וזה אינו כי אם נחפש המצות אחת לאחת למצוא חשבון נמצא כמה מצות שאינם על כל איש ואיש אלא על הצבור ככנין ב"ה והקמת מלך וזולתם וכמה מצות שהם חובה אם יעשה פעולה פלו' או ימנעו דבר פלו' ולפעמים איש אחד כל ימיו לא יעשה פעולה ההיא או לא ימנעו הענין ההוא כמו עבד עברי ועבד כנעני ודין ארבעה שומרים וכמו העשיון ולא תעשה דניור ומצורע ומצות הבהנים וממאים וזולתן אלו הרבה מצות שאין האדם בא לידי חיובן ואם נמנהכל בכל רמ"ח מצות לא נמצא מהם מצות הכרחיות אלא ששים כמו שכתב הרב ז"ל ואפילו כשישתדל האדם לפעולת שיתחייב בהן במצות או יקרה לו מקרה שיבא לידי מצות לסבת

המקרה הוא שקנה נחלות ויתחייב בהן כתרומות ומעשרות ומתנות עניים וכיוצא באלו הרבה או שקרה לו צרעת גופו או שנדר בניור כוסן בנין הבית וכיוצא באלו לעולם א"א שיקיים כל רמ"ח מצות עשה ואפילו הוא מלך או כהן שנתוספו בהן הרבה מצות והא איבא עיר הנדחת וביה המנוגע ל"ד דלא היו ולא עתידין להיות (ומחוייב) [ומחייב] ורעו של עמלק עדין לא נתקיים עד שיבא משיח וכן במצות לא תעשה יש כמה אזהרות שאין האדם מחוייב בהן אלא אחר שימצאו בו ענינים מחולפים כניור וכהן ומלך וכיוצא בזה ואם הוא כהן אינו בלאו אכילת תרומה וקדשי קדשים שהם מזהרים לזרים. כלל העולה שאין שלם שיתחייב וקיים כל תרי"ג מצות וא"כ איך אמרו שהמצות הן כנגד איבריו של אדם שכל אבר ואבר אומר עשה בי מצוה והאזהרות כל יום ויום אומר לו אל תעשה בי עבירה והרב ז"ל כתב בהקדמת החבור הגדול שהם רמ"ח מצות וסימן להם איבריו של אדם ושם"ח אזהרות סימן להם ימות החמה שנראה שאינו אלא סימן בעלמא לא שיתחייב האדם בבולם. אבל מלשון המדרש שאומר כל אבר וכל יום יקשה כמו שאמרתי אלא שראיתי לרש"י ז"ל בסוף סכות שפירש על"ה מה שאמרו רמ"ח כנגד איבריו של אדם ושם"ח כנגד ימי החמה דכל אבר ואבר אומר לו עשה מצוה וכל יום מזהיר עליו שלא לעבור ולא כתב עשה בי ולא תעבור בי נראה שאין הכוונה אלא לסימן בעלמא שהאיברים והימים שהם כנגד המצות כולן אומרים לו שיעשה או שלא יעשה שום אחד מהם כיון שהם במנינם אבל מלשון המדרש שאומר עשה בי או לא תעשה בי נראה שהוא מתחייב בכלן ולכן כל אבר וכל יום אומר שיעשה בו מה שמגיע לחלקו או שלא יעשה מה שהוא בחלקו ועוד שאמרו על דרש עם לכן נרתי תרי"ג מצות שמרתי ואפילו שהאבות שמרו כל התורה כדכתיב באברהם עקב אשר שמע אברהם וכו' אפ"ה יש הרבה הרבה מצות שלא יכלו לקיימם וכמו שכתבתי והנה יעקב נשא שתי אחיות ועוד בי לשון שאמרו תרי"ג מצות נצטוו ישראל נראה שכל ישראל נצטוו בתרי"ג מצות שחל החובה על כל אחד מהם כפשט הכתוב שאומר תורה צוה לנו משה מורשה שנראה שכל תרי"ג מצות במנין תורה הם מורשה לכל ישראל כלומר לכללן ופרטן: ולכן אני אומר בי אפשר לכל אדם לקיים כל תרי"ג מצות על אחד משני דרכים או שניהם ביחד:

הדרך א' הוא כי בהיות שישראל נכנסו ערבים זה לזה בחד גריונים ובהר עיבל והם נענשים ונחפשים זה בעון זה הרבים בשביל עון היחיד כדכתיב פן יש ככם איש וכו' וכתוב וראו את מכות הארץ החיא ואת התחלואיה וכאמרם ז"ל כל מי שיש בידו למחות ואינו סוחה הוא נתפש באותו עון אם כן נמצא שכל אדם

הדרך ב' הוא כי בהיות שישראל נכנסו ערבים זה לזה בחד גריונים ובהר עיבל והם נענשים ונחפשים זה בעון זה הרבים בשביל עון היחיד כדכתיב פן יש ככם איש וכו' וכתוב וראו את מכות הארץ החיא ואת התחלואיה וכאמרם ז"ל כל מי שיש בידו למחות ואינו סוחה הוא נתפש באותו עון אם כן נמצא שכל אדם

12
קיימים
התורה
הם

קיים בעצמו כל תרי"ג מצות כוסן שבית המקדש קיים אם המצות שהם כנופו ואוחם שבאים לו על ידי פעולה מן הפעולות קיימם ואם יהיו לו נחלות קיים מצות התלויות בהן ואם לאו ימחה ויכפה את מי שאינו רוצה לתתם כיון שהוא ערב בשבילו ואם איש אחד יקבל עליו נזירות או יצטרע ולא יקיים המצות התלויות בו ימחה בו כיון שכל אחד מסנו ערבים זה לזה וכן במצות המלך והכהנים ולוים יש ביד כל אחד מישראל בהיותם בלב אחד ואגודה אחת למחות בידם אם יעברו או אם

לא יקיימו מצות המומלות עליהם ואפילו שלא יצטרעו לכפייה אם יהיו בעושהם ויסייעו אותם בעשיית המצות יחשב להם כאלו הם עשאוים וכל המצות התלויות על בית דין ואין אחרים יכולין לעשותן אלא הם בדינים וקנסות ועונשים וכיוצא בהם בהיות כל אחד מישראל רצון ומרוצה לאמור בית דין הרי הוא כמספרף עמהם באוהה מצוה שאלו הם לא היו מרוצים בה לא היה

(7)

לימוד תורה כחלק המצוה

ג. ויש לבאר, ואולי בכלל דבריהם דברי, והוא עפ"י הנתבאר בהקדמה לספר אנלי טל, דלימוד התורה שבאותה המצוה אינו רק מהל' הלימוד תורה ולידע היאך לקיימה, אלא דלימוד דיניה היא גם חלק מגוף המצוה, דבכל מצוה ומצוה איכא כמה חלקים, ועשיית המצוה אינה אלא אחד מחלקי המצוה, והלימוד התורה שבו, גם היא חלק אחד מגוף המצוה. ויסוד דבריו מהסוגיא במס' סוטה ל"ו, א, דאיתא שם דעל כל מצוה ומצוה נכרתו ארבע ברייתות, ללמוד וללמד לשמור ולעשות, וברש"י שם ד"ה ללמוד וללמד, כתב 'כל המצות כולן טעונות ארבעה אלה, ולמדתם אותם ושמתם לעשותם, וכתוב

13
14
מציאות
היא
היא
היא
היא

מהקיים מאמר ביח דין ועל דרך זה הוכל להקיש ולכלול כל המצות בכל אחד מישראל בין מצות עשה בין מצות לא תעשה ויהי כל אבר ואבר אומר עשה בי מצוה וכל יום ויום אומר אל תעשה בי עבירה כי אפשר לעשות לכל אחד מצוה או לכפות מי שיעשה והרי הוא כאלו עשאה ונשלמו כל איבריו במצות וכן בעבירות יזהר באותן שהן הלוייה בו שלא יהא בימי וימחה בחוטאים שלא יחטאו בין עונות שהוא מזהר ג"כ בהם בין אותם שהוא אינו מזהר כמו אותם שהם תלויים בכהנים לא ינחם להקריב בעל סום למזבח ולא לזרוק ולא להקטיר שאור ודבש וכיוצא באלו התלויים באחרים וכן הבחן לא ינחם זה לעבוד וכיוצא בזה באופן שישלים כל ימי שנתו שלא יעשה ולא יניח לעשות עבירה :

הדרך ב הוא כשקבל האדם לעשות כל מה שנצטווה מפי הגבורה הרי הוא כאלו עשאן והקבלה על ידי הקריאה תחשב כמעשה כמו שנאמר בישראל כשצום משה רבינו כפסח כתיב ויעשו בני ישראל את הפסח כראשון וכו' נראה שעשיה הראשונה קראה הכתוב עשייה על ידי קבלה ושמיעה וכן אמרו בספרי וזכרם ועשייהם את כל מצות ה' מכאן שהזכירה כמעשה אם כן על דרך זה יוכל כל אדם לקיים כל המצות שיעשה אותם שאפשר לו לעשותם ויקבל על עצמו לעשות אותם שלא הניעו ענין לידו והמצות שאי אפשר לו לעשותם שאינן מצוות בהם במצות כהנים וזוהרם בקריאה בהם ובקבלתם אלו נצטווה נחשב לו כאלו עשאה וזה הבחן בולל כל המצות אף בזמן שאין בית המקדש קיים וכמו שאמרו זאת התורה לעולה ולמנחה וכו' כי בקריאת תורה עולה ומנחה נחשב כאלו עשאם ואפילו הוא ישראל וכן אותם המצות שלא היו ולא עתידים להיות בקריאה בהם נחשב כעשייה ויש שבקריאתם שבר יותר מעוסק בתורה אלא כעוסק באותה המצוה עצמה כמו שאמרו לא נתנו אלא לידרש ואם הוא מפני היותו עוסק בתורה בלבד תרי התורה רחבה מני ים ויכול לדרוש בה כל הדינים אלא נראה שיש בחן שבר כעוסק באותה מצוה וזה רצה לומר בדרוש וקבל שבר כלומר בדרושה חקבל שבר כעשייה ונתן כל אבר ואבר אומר עשה בי מצוה כי לכולם יגיע מנה יפה במה שיעשה בפועל ובמה שיקבל על עצמו בקריאה וכן בימים בכל יום יזהר שלא לעבור שום עבירה והעבירות שאינם תלויות בו בקריאתו בכל יום וקבלתו נחשב לו כאלו באה לידו ולא עשאה ואם כן נהקיים באלו השני דרכים [מה] שאמרו נצטוו ישראל תרי"ג מצות וכן תורה צוה לנו משה מורשה שהיא מורשה לנו אפילו בזמן זהו בקריאתה ועסקנו בה יומם ולילה :

ולמדתם אותם את בניכם וגו', הרי כאן ארבע מצות לכל מצוה יעו"ש. הרי דאכא ד' חלקי המצוה בכל מצוה ומצוה. מעתה כתב האגלי טל דגם אם אינו מקיים המצוה בפועל, אבל עכ"פ לומר דיני המצוה, יש לו בזה חלק בגוף המצוה, דהלימוד המצוה גם היא חלק המצוה כמו העשייה.

ד. מעתה יתכן לומר כן גם לענין קיום המצות לכל אחד ואחד מישראל, ובגן במצות כהנים, דכמו דחשיבו מצות שלהן שוה בכל לענין עשה דחה ל"ה, אף דעשייתה אינה אלא ככהנים, מכא הלימוד שבו שהיא באמת שוה בכל, כמו כן י"ל לענין קיום המצוה, אף דעשייתה בפועל אינם אלא לכהנים, מ"מ כיון דבחלק הלימוד שבו נתחייבו כל ישראל, חשיבו כל ישראל כמקוימי המצוה. ומעתה שייך כל התרי"ג מצות לכל ישראל, ואף במצות כהנים וכדו', שעכ"פ ברוב חלקי המצוה שייכו כל ישראל, וכמו שנתבאר.

18